

Charles-Henry Cuin, François Gresle:

Dějiny sociologie

Praha, Sociologické nakladatelství 2004, 263 s.

Jan Keller: Dějiny klasické sociologie

Praha, Sociologické nakladatelství 2004, 529 s.

Marc Montoussé, Gilles Renouard: Přehled sociologie

Praha, Portál 2005, 335 s.

Po dlouhém období téměř čtyřiceti let hubených, tj. od roku 1967, kdy vyšel slovenský překlad práce Jana Szczepańskiego *Socjologia. Rozwój problematyki i metod* (od českého překladu Sorokinových *Contemporary Sociological Theories* už uplynulo téměř 70 let), nastal přednášejícím dějin sociologie a jejich studentům rok ne snad přímo tučný, ale rozhodně relativně bohatý. Na přelomu loňského a letošního roku vyšly tři práce věnované vývoji sociologie. Krátce před monumentálními Kellerovými *Dějiny klasické sociologie* vydalo Sociologické nakladatelství daleko úspornější *Dějiny sociologie* francouzských autorů a hned poté vyšel v nakladatelství Portál *Přehled sociologie*, který sice konkuruje spíše *Sociologii* Anthony Giddense (jediné učebnici sociologie „západního střihu“, jež je k dispozici v českém překladu), věnuje však nezvykle velký prostor zakladatelům sociologie i některým proudům sociologického myšlení XX. století.

Autoři *Dějin sociologie* předkládají vývoj oboru na 250 stránkách textu, jež doplňuje bohatá bibliografie a detailní synoptické tabulky. Práce je členěna do dvou částí, z nichž první končí rokem 1918 a druhá pokrývá následující období nominálně do roku 1990, reálně však v podstatě končí šedesátými léty. První část je členěna do čtyř kapitol – od objevu nového vědního předmětu (Saint-Simon, Comte a de Tocqueville), přes hledání identity oboru (1860–1890), rozdílné pojetí předmětu a metody ve francouzské a německé sociologii a její institucionalizaci ve Francii jakožto samostatného vědního oboru (1890–1918) k for-

mování sociologie v dalších evropských zemích (Belgie, Rusko, Itálie a Velká Británie) a v USA. Druhou část tvoří jen tři kapitoly, z nichž první je věnována období do konce Druhé světové války a převážně se opět zabývá sociologií francouzskou a německou. Sociologii v USA je věnována především druhá kapitola této části nazvaná „Čas ambicí (1945–1968)“. Nejúspornější je kapitola třetí, jejíž název „S paradigmaty se roztrhl pytel (1968–1990)“ skrývá 10 stran věnovaných anglosaské sociologii, 10 stran francouzské; uzavřena je pak dvěma odstavci prezentovanými v podobě samostatné subkapitolky příznačně nazvané „A ve zbytku světa...“. C. H. Cuin a F. Gresle ve svých *Dějínách sociologie* podávají přehled o vývoji oboru (do poloviny minulého století), v němž nelze očekávat detailní analýzu stěžejních děl. Práci lze charakterizovat jako užitečné kompendium, na jehož základě je možné se vcelku dobře zorientovat v historických souvislostech vzniku jednotlivých klasických děl. Pro pochopení jejich odkazu a uvědomění si historických kořenů koncepcí druhé poloviny XX. století je však už méně instruktivní. Úsporný přehled zřejmě ocení spíše pedagogové než studenti, zejména důkladnou bibliografii a podrobné synoptické tabulky – tedy informace, které bylo zatím třeba pracně kompletovat z různých zdrojů.

O rozsáhlých *Dějínách klasické sociologie* referují na stránkách tohoto čísla *Sociologického časopisu* jiní. Omezím se proto na konstatování, že tato monumentální práce rozhodně přináší více, než slibuje její název. Výklad děl a myšlenek klasiků vztáhl Keller k současnosti, neboť v dnešním stavu světa vidí paralelu období, kdy obor vznikl a postupně se etabloval. Detailní informace o dílech klasiků uvádí v kontextu vybraných problémů, jimiž se někteří sociologové zabývají dnes. Konkrétně jsou to Giddens, Touraine, Beck a Castells (jenž se nějakým nedopatřením nedostal do rejstříku). S „příběhem“, jenž Keller předkládá, lze jistě polemizovat. Psát dějiny (čehokoliv) bez příběhu ovšem, jak známo, nelze a příběhu se vždy

nabízí celá řada. V knihách věnovaných dějinám sociologie většinou nebývá příběh tak otevřeně fabulován jako v Kellerově práci, a to považuji za její největší přednost, protože čtenáři nevnučuje představu, že dostává do rukou nezávislý výklad. S pomocí takové publikace lze výklad a studium dějin sociologie pojmut jako něco víc než tradiční „dědkologii“, jako dialog s odborníky, kteří žili v jiném a přece stejném světě. Architektura práce navíc podtrhuje myšlenkovou bohatost klasiků, k nimž stojí za to se v různých kontextech znovu a znovu vracet. Zjistila jsem však, že pro většinu studentů bakalářského studia jde bohužel o příliš náročnou četbu. Detailnost výkladu koncepcí a prací jednotlivých klasiků (pominu-li nepochopitelnou absenci Weberova ideálního typu byrokracie) mne přivedla k rozhodnutí soustředit přednášky jen na pojmy a teorie, o nichž vím, že činí studentům problémy, a v ostatním jsem je odkázala na Kellerovu práci. Zjistila jsem však, že označené pasáže (neřkuli celou knihu) prostudovalo jen zhruba 10 % studentů (šlo o druhý ročník bakalářského studia). Pro většinu byla detailnost a jistá cykličnost výkladu obtížně překonatelnou překážkou a řadu z nich zřejmě odradil i sám objem knihy.

Ve světle tohoto zjištění jsem přehodnotila svůj postoj k práci *Přehled sociologie*, kterou jsem původně s jistým zděšením odložila. Autoři této práce totiž naopak vtěsnali zakladatele oboru (Tocqueville, Comte, Marx, Durkheim, Weber, Simmel a Pareto) do kapitoly o 50 stranách, kterou odkazy částečně propojili s ostatními kapitolami věnovanými jednotlivým problémům a odvětvím sociologie. Myšlenky klasiků, stejně jako problémy a jejich řešení, jsou zde sice podány jasně a jednoduše, pro můj vkus však až příliš stručně a přehnaně jednoznačně. Optika výběru a podání není vůbec zřejmá – kniha se tváří jako nezaujatý a tedy „objektivní“ výklad oboru a jeho dějin. Autorka francouzské předmluvy tak mohla (se zjevným potěšením) konstatovat, že autorům se podařilo vyhnout konfrontačnímu myšlení „které

znemožňuje pravdivě popsat (...) sociální realitu“ (s. 12). Takové podání podle mého názoru však není pozvánkou k dialogu s klasiky, jak bych si studium dějin sociologie představovala, ba ani podnětem k úvahám o ambivalentnosti moderní společnosti, o níž hovoří Keller nejen ve svých *Dějích klasické sociologie*, ale též v úvodu, který napsal k *Přehledu sociologie*. Kniha je spíše pobídkou k bezduchému biflování. Obávám se však, že právě tuto práci bude většina studentů využívat nejvíce. Snad jim poskytne alespoň základní přehled o hlavních milnících ve vývoji sociologie. Pedagogové a studenti s hlubším zájmem o obor však sáhnou spíše po Kellerově práci a ten, koho zajímají počátky vývoje sociologie jako celku a její institucionalizace, jistě shledá užitečnými *Dějiny sociologie* Cuina a Gresleho.

Pokud však jde o stěžejní díla minulého století, zejména jeho druhé poloviny, hubená léta pokračují. *Dějiny sociologie* i *Přehled sociologie* podávají o tomto období velmi nesystematické a ne zcela reprezentativní informace, které jsou (vcelku pochopitelně), alespoň co do výčtu, nejbohatší, pokud jde o francouzské autory. I tyto informace jsou však kusé a zjednodušující. Kellerova práce je věnována klasické sociologii, a nebylo by proto fér ji z tohoto hlediska posuzovat. Studenti i pedagogové tedy budou muset i nadále využívat publikace cizojazyčné či obraz sociologie XX. století skládat z drobnějších titulů a statí, předmluv a doslovů českých sociologů roztroušených po časopisech, sbornících apod. V tomto směru lze jen konstatovat, že nakladatelský dluh trvá.

Jadwiga Šanderová